

A könyv információgazdagságával, érdekességével mindenkinek ajánlható, aki akár a természettudományok, akár a humán és társadalomtudományok területén tevékenykedik.

Az ismertetést végül a könyvből vett két hosszabb idézettel zárjuk. „Ha egyszer az eljövendő korok békés világának polgára áttekinti a civilizáció fejlődésének történetét, bizonyára elképedve konstatálja majd, milyen módszeres alapossggal és kitartással irtották egymást fájának korábbi egyedei, különböző vallási, ideológiai köntösbe öltöztetett hatalomvágyból vagy csak pusztá haszonszerzés céljából”. „A fizikai világot négy alapvető erő formálja olyanná, amilyennek látjuk: az elektromágneses, az elemi részecske gyenge és erős kölcsönhatása, valamint a gravitációs kölcsönhatás. A mai fizika talán leginkább kutatott területe éppen ezzel kapcsolatos, ugyanis nagyon valószínű, hogy ez a négy erő a világegyetem születésének pillanatában még egy

volt, csak később váltak szét. Napjainkban komoly erőfeszítéseket végeznek elméleti és részecskefizikusok, hogy sikerüljön megvalósítani a Nagy Egyesítés elméletét, amely alapvető jelentőséggel bírma világegyetemünk jobb megértésében. *Valamikor az emberiség hajnalán sem léteztek az országhatár, faj, nyelv, vallás fogalmak, csak később jelentek meg. Ma igen nagy erőfeszítéseket kell tenni, hogy úrrá lehessünk ezeken a szembeható erőkön.* Talán, ha egyszer sikerül megvalósítani az emberiség Nagy Egyesítését, kioltva az országhatár, faj, nyelv, vallás egymást taszító vak erőit, és az így felszabaduló hatalmas energiákat a globális intelligencia pozitív irányába sikerülne fordítani, talán akkor, de csakis akkor lesz túlélési esélyünk és elegendő erőnk, hogy sikerrel vegyük fel a harcot a világegyetem eme elhagyott sarkában a kozmosz hatalmával.” (Kiemelés tőlem – B. D.)

Berényi Dénes

Kajtár István: Bevezetés a jogi kultúrtörténetbe

Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2004. 156 lap

A kultúrának az ókortól napjainkig szerkesztését képezi a jogi kultúra. Minden történelmi kornak, államformának, politikai rendszernek megvolt s megvan a maga sajátos jogi kultúrája, ami a jogi szövegek stílusától a jogalkotás és az igazságszolgáltatás csarnokainak építészeti jegyein keresztül a jogászok viseletéig rendkívül széles körben kifejezésre jut. E sajátos kulturális jegyek összegyűjtésére és elemzésére vállalkozott új monográfiájában Kajtár István, neves jogtörténész, a Pécsi Tudományegyetem professzora.

A jól tagolt, logikus szerkezetű könyv első fejezete a vizsgálat tárgyát körvonalazza. Rámutat arra, hogy a jogi kultúrtörténet alapvetően joghistoriai diszciplína, az egyetemes állam- és jogtörténet része, de határterületi diszciplínaként a társadalomtudomány sok más területével érintkezik, így például elválaszthatatlan a művelődés- és a művészettörténettől, s a történelem számos segédtudományától (címertan, pecsétan, inszigniológia, ikonológia).

A következő fejezet az alkotmányjog és a közigazgatási jog kultúrtörténeti jegyeit

elemzi. Bemutatja a koronázási szertartás mozzanatait, rámutat az uralkodói (államfői) esküszövegekre, az állami kitüntetések és érdemrendek, a nemzeti jelképek és ünnepek közjogi jelentőségére. A törvényhozás működésének elemzésekor kitér a parlament építészeti sajátosságaira, a választási küzdelmekre, a korteskedésre és a parlamenti retorika stílusjegyeire. Az önkormányzatok vonatkozásában részletesen szól a szabad királyi városok privilégiumleveleiről, a helyi középületekről, a tisztségviselők (alispán, polgármester) beiktatásának rendjéről.

A könyv izgalmas és néhol hátborzongató harmadik fejezete a büntetőjog történetének főbb állomásait vázolja fel. Itt részletes képet kapunk a középkor és a kora újkor két büntetőeljárás rendszerének típusjegyeiről: a vádelvi (akkuzatórius) rendszerre jellemző istenítéleti formákról, s a nyomozóelvi (inkvizitórius) rendszer központi elemét képező kínvallatásról. Ezen kívül olvashatunk a büntetés-végrehajtás írott és íratlan szabályairól, a különböző testi büntetésekről, kivégzési módokról és a hóhérok társadalmi megítéléséről.

A következő rész a magánjog és az üzleti élet kulturális összefüggéseit tárja az olvasó elé. Szó esik az esküvői ceremóniák rendjéről, az ügyletkötés formáságairól (kézfogás, áldomásívás) és a középkori oklevelek tartalmi elemeiről. Helyesen mutat rá a szerző, hogy a régi szerződések, végrendeletek jogtörténeti jelentőségük mellett fontos nyelvemlékek is, stílusuk pedig pontosan tükrözi koruk kulturális viszonyait. A pénzügyek világában megismerkedhetünk a vásárcsarnokok, bankok, tőzsdeépületek építészeti jegyeivel, a különböző pénzintézetek jelképeivel (méhkas, bőségszaru), s megtudhatjuk azt is, hogy kik szerepeltek leggyakrabban pénzeinken (Kossuth Lajos, Ferenc József, Szent István, Hunyadi Mátyás, Rákóczi Ferenc).

Az ötödik fejezet az igazságszolgáltatás szimbólumait (melyek közül a legismertebb Iustitia alakja), színhelyeit (bírószobák, bírósági épületek, igazságügyi paloták, börtönök) és „szent szövegeit” (bírói, ügyvédi eskü, peres felek, tanúk esküszövege) elemzi. Közben kitér a jogászok öltözékére és az igazságügyi retorika jelentőségére, a jogászképzés színtereire (egyetemek, akadémiák), a jogelvek memorizálását elősegítő versikékre és a jogászok védőszentjének, Szent Ivónak a tiszteletére.

Ezek után a katonáskodás, a diplomáciai kapcsolatok, a háború és a békekötés szimbólumvilágába nyerhetünk betekintést. Itt részletesen olvashatunk a várak és erődök jelentőségéről, a katonai eskü, egyenruhák, jelvények, kitüntetések fontos szerepéről, a katonatisztek etikai kódexéről és a katonai büntetések szigoráról, valamint a diplomáciai protokoll alapszabályairól.

A kötet utolsó, hetedik fejezete az „alattvalók” egymás közötti szerveződési formáiról és a hatalommal való kapcsolatfelvételének írásos emlékeiről szól. Az agrárközösségek elemzésekor a szerző rámutat arra, hogy a hegyközösségek okiratai a szőlő- és borkultúra kiemelkedő jelentőségű dokumentumai; az inasok, legények és mesterek magatartásának zsinórmértékéül szolgáló céhszabályzatokról szólva pedig felhívja a figyelmet a viselkedéskultúra rendkívül érdekes összefüggéseire. Végül az alattvalók és a felettes hatóság kapcsolatát vizsgálva feltárja a „kérvénykultúra” fejlődésének irányvonalát.

A tizenhét képpel színesebbé varázsolt könyvet az eredeti forrásszövegek közlése teszi igazán értékesé. A közérthető stílusban megfogalmazott mű témájának interdiszciplináris jellege folytán széles olvasóközönségnek ajánlható.

Sáry Pál